

De eerste discipelen

Periodethema: De rondwandeling
Johannes 1: 28-52

a. De doop door Johannes de Doper (Joh. 1: 28-34)

UITLEG VAN DE TEKST

Johannes de evangelist richt onze ogen op Bethabara (vers 28). Er zijn handschriften die op deze plaats de vermelding Bethanië hebben. Ik laat dat verder rusten. Het gaat in ieder geval om de plaats waar Johannes de Doper doopte. 'De volgende morgen' duidt op de dag na de gesprekken van Johannes met de Farizeeën (zie vers 15v). Johannes ziet de Heere Jezus komen. Over Hem had hij gesproken (vers 27). Nu volgt een getuigenis. 'Zie het Lam van God dat de zonde der wereld wegneemt.' Lam is een aanduiding van het offerlam. Het maakt duidelijk dat Johannes weet wat de Heere Jezus komt doen. Hij zal Zichzelf geven als een Lam om zo de schuld, als een offerlam, weg te nemen. Het gaat daarbij om een offer wat genoegzaam is voor heel de wereld. Hij maakt duidelijk (vers 30) dat hij eerder over Deze gesproken had (zie vers 27). Johannes de Doper verbindt ook zijn eigen handelen (vers 31) aan de Heere Jezus. Vanwege de komst en openbaring van Deze aan Israël is Johannes begonnen met dopen. Johannes kent zichzelf hier als de heraut, die voor de Koning is uitgegaan om Zijn komst aan te kondigen. Nog meer zegt Johannes over Hem (vers 32). 'Op Hem', zegt hij, 'heb ik de Heilige Geest zien neerdalen en blijven zitten als een duif.' Voor een Israëliet is de Heilige Geest de inhoud van de zalving. Wie werd gezalfd (Aäron, David) werd geacht te worden geleid door de Heilige Geest. Wie door de Heilige Geest wordt geleid, wordt geleid door de Heere God Zelf en is bezig in Zijn dienst. Dat is een Gezalfde.

Dit getuigenis van Johannes wijst de Heere Jezus aan als de Messias (hebr. Gezalfde), de Christus (Gr. Gezalfde). Johannes spreekt nu van zijn eigen roeping (vers 33). Hij is een 'gezondene'. Degene, Die Johannes had gezonden, had hem duidelijk gemaakt: op Wie u de Heilige Geest ziet neerdalen en blijven, Die is het Die met de Heilige Geest doopt. Zo was het ook voor Johannes duidelijk geworden dat de Heere Jezus de Messias is. Sterker nog (vers 34), hij weet nu dat dit de Zoon van God is. Daar getuigt hij van. Hij vertelt het aan anderen. Johannes is een echte prediker. Hij wijst van zich af. Een schilderij van Matthias Grünewald op het Isenheim altaarstuk toont ons Johannes de Doper met en hele lange vinger. Zijn (lange) vinger wijst voortdurend naar de Heere Jezus. 'Hij is het', zegt hij.

TER OVERWEGING

Door de evangelisten en door Johannes de Doper wordt de Heere Jezus aangewezen als het Lam van God. 'De zaligheid is in geen ander.' Laten we de kinderen telkens voorhouden dat Hij alleen wordt aangewezen als de Heiland. Alleen in dit Lam van God is er vergeving. En wat is het een wonder dat dit het Lam van God is, het Lam dat God Zelf voor ons gegeven heeft. Hij is het Lam van God. Het is niet het lam wat een mens meebrengt naar de tempel om voor zijn ogen zonden vergeving te vinden. Nee, God zoekt vergeving. Niet van dingen die de Heere God verkeerd zou hebben gedaan. Nee, vergeving voor ons. Verzoening voor ons.. Er is redding, omdat de Heere God hier reddend ingrijpt en Zijn Zoon geeft als Lam. We hoeven er niet aan te twifelen of God ons wil redden. De vraag is eerder: wil ik wel gered worden? Ook Johannes moet telkens onderwijs van God ontvangen.

Hij wist niet uit zichzelf Wie de Heere Jezus was. God moest Hem aanwijzen. Dat deed Hij. Bij de doop van de Heere Jezus (Luk. 3) heeft Johannes de Heilige Geest zien neerdalen op de Heere Jezus. Daar getuigt hij van. Zo leert dit gedeelte ons Johannes kennen als een gewoon mens. Hij wist het niet uit zichzelf. De Heere moest het hem leren. Dat doet de Heere nog. Op de zondagsschool wil de Heere ons leren. Wat een genade. De Heilige Geest heeft de Heere Jezus geleid. Hier zien we de nauwe verbondenheid van de drie Personen in de ene God. De Vader zendt de Zoon als Lam, de Zoon komt naar de wereld en de Heilige Geest blijft op de Zoon in heel Zijn weg. De Drie-enige God is aan het werk om zondaren zalig te maken.

b. De roeping van de eerste discipelen (Joh. 1: 35-43)

UITLEG VAN DE TEKST

De dag nadat Johannes de Doper de Heere Jezus aanwees als Zaligmaker, staat hij met twee van zijn discipelen bij de Jordaan (vers 35). Het is niet onmogelijk dat hij uitkijkt naar de Heere Jezus. Als hij Hem ziet, herhaalt hij zijn getuigenis van de vorige dag (vers 36): 'Ziet, het Lam Gods.' Johannes wijst zijn discipelen op Jezus, opdat ze Hem zullen volgen. De twee discipelen begrijpen zijn bedoeling. Op het woord van hun meester volgen ze (vers 37) de Heere Jezus. Door achter Hem aan te gaan, laten ze zien dat ze door Hem onderwezen willen worden. Het gaat hen er om dat ze kennis met Hem maken, maar ook dat ze Hem leren kennen. Zodra de Heere Jezus merkt dat Hij gevolgd wordt (vers 38), keert Hij zich om en vraagt Hij hen wat ze van Hem willen. Ze reageren met het stellen van een tegenvraag (vers 39): 'Rabbi, waar woont Gij?' Het is opvallend dat ze Jezus direct al aanspreken als Rabbi. Dit is de gebruikelijke aanspraak van leerlingen voor een meester. Heel letterlijk vertaald betekent het 'mijn heer'. De vraag naar de plaats waar Jezus woont, kan ook worden uitgelegd als een vraag naar waar Jezus verblijft. De Heere Jezus is van Galilea naar Judea gekomen en moet daar dus ergens logeren. Die vraag is van belang, want dan weten ze waar ze Hem kunnen vinden als ze eens rustig met Hem willen praten. Heel concreet: ze willen weten wat het betekent dat Johannes Hem 'het Lam van God' noemt. Hun vraag is een vraag naar onderwijs. De Heere Jezus antwoordt (vers 40) met een uitnodiging om met Hem mee te gaan: 'Kom en zie.' Opvallend is dat er niets verteld wordt over de verblijfplaats van de Heere Jezus, net zo min als over het gesprek dat plaatsvindt. Natuurlijk kan het niet anders dan dat het in dat gesprek over de persoon en het werk van de Heere Jezus is gegaan.

Als we naar de reacties van de twee mannen kijken, wordt dat ook bewezen. In elk geval heeft het gesprek met Jezus zoveel indruk op hen gemaakt dat ze achteraf nog precies weten tot hoe lang het gesprek geduurd heeft. Omgerekend naar onze tijdsrekening is dat vier uur in de middag. Het feit dat Johannes verschillende details precies weet te vertellen, kan er op wijzen dat hij één van de twee mannen is. De andere wordt met naam en toenaam genoemd (vers 41). Dat is Andréas, de broer van Simon Petrus. De beschrijving is dusdanig dat we kunnen concluderen dat de schrijver hem kent. Andréas zoekt zijn broer (vers 42) op om hem te vertellen wat hij die dag heeft beleefd. Hij wil hem deelgenoot maken van Wie Jezus is. 'Wij', zegt hij dan, 'hebben de Messias gevonden.' Dat zegt hij, omdat hij de Heere Jezus zelf heeft gesproken. De woorden van Jezus bevestigden dat wat Johannes de Doper over Hem had gezegd. Ze vallen Johannes de Doper in zijn getuigenis aangaande Christus bij. Dit is werkelijk de Messias. De manier waarop Johannes beschrijft dat Andréas zijn broer Simon vond, kan betekenen dat Johannes daarna zijn broer Jakobus vond, zodat hij hem het grote nieuws zou kunnen vertellen. Nadat Andréas zijn broer Simon over de Heere Jezus heeft verteld, brengt hij hem naar Jezus toe. Johannes beschrijft heel nadrukkelijk (vers 43) op welke manier de Heere Jezus Simon tegemoet treedt. Hij kijkt hem heel aandachtig aan en spreekt hem dan aan. Simon wordt hier de zoon van Jonas of Johannes genoemd. Hij krijgt echter een andere naam. In de Bijbel zien we wel vaker dat bepaalde gebeurtenissen de aanleiding vormen voor een naamsverandering. Simon zal voortaan Cefas ofwel Petrus (steenrots) heten. In de toekomst zal Petrus zijn naam eer aandoen. Dan zal de wispelturige Petrus een standvastig man worden. Het feit dat nu al Petrus' naam wordt veranderd, laat zien dat Christus alwetend is.

TER OVERWEGING

Johannes wijst Jezus zo aan, dat de discipelen van Johannes Jezus volgen. Mensen moeten in beweging komen als het Woord opengaat. Het gaat erom dat men bij Hem terecht komt. Jezus zien betekent dan dat men in Hem gelooft.

Wie Jezus volgt, wil door Hem onderwezen worden. Uit onszelf zijn we onverstandig en traag van hart. Door het onderwijs van Christus en door de werking van de Heilige Geest gaan we begrijpen Wie Hij is. Wie de Heere Jezus leerde kennen, wil dat anderen Hem ook leren kennen. Daarom zul je er niet over kunnen zwijgen als de Heere Jezus je leven binnenkomt. Waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over. We kunnen hierbij aansluiten bij de leefwereld van kinderen.

c. De ontmoeting met Filippus en Nathanaël (Joh. 1: 44-52)

UITLEG VAN DE TEKST

De Heere Jezus besluit de volgende dag om terug te gaan naar Galilea (vers 44). Voor het zover is, roept Hij nog anderen om Hem te volgen. Dat is een doelbewuste handeling. Als gesproken wordt over het feit dat Jezus Filippus vond, moeten we dat niet opvatten alsof het om een toevallige ontmoeting gaat. De Heere Jezus handelt hier doelbewust en doelgericht. Hij nodigt Filippus indringend uit om Hem te volgen. Filippus is uit dezelfde plaats afkomstig als Andréas en Petrus. Hun geboorteplaats is Bethsaida, een vissersplaats die aan de noordzijde van het meer van Galilea lag. Het is niet ondenkbaar dat deze mannen alle drie discipelen van Johannes de Doper waren en daarom al eerder hun geboortestreek verlieten. Filippus (vers 46) is de sleutel tot de roeping van Nathanaël, zoals Andréas dat was t.o.v. Simon. Johannes beschrijft uitvoerig hoe Filippus met Nathanaël in contact treedt. Nathanaël was afkomstig uit Kana. Hij wordt meestal gezien als de Bartholomeüs uit de latere discipelkring van Jezus. Waar Filippus Nathanaël ontmoet, is niet duidelijk. Het is niet onmogelijk dat deze ontmoeting in Kana zelf plaatsvond. Filippus vertelt hem hoe hij en de andere drie de Messias hebben gevonden. Heel nadrukkelijk is dat hier Degene van Wie Mozes in de wet geschreven heeft en over Wie de profeten al spraken. Filippus noemt Hem met naam en toenaam Jezus, de Zoon van Jozef van Nazareth. Bij dat wet en profeten moeten we aan het gehele Oude Testament denken. De toevoeging 'Zoon van Jozef' blijkt later de gangbare benaming voor Jezus te zijn. Hiermee wordt Hij onderscheiden van de andere mannen in die tijd die ook Jezus heetten. Onwetend doet Nathanaël wel tekort aan Wie Jezus is. Hij is niet de Zoon van Jozef, Hij is Gods eigen Zoon, Die uit Maria geboren werd. Daarnaast was Hij niet afkomstig uit Nazareth, al werd Hij daar wel opgevoed, maar uit Bethlehem. Het is dus niet zo vreemd dat Nathanaël anders reageert dan Filippus verwacht. Daarbij gaat het er niet zo zeer om dat Nathanaël (vers 47) vindt dat Nazareth een slechte naam heeft, maar veel meer dat het een plaats van weinig betekenis is. Uit zo'n onbetekenend plaatsje kan de Messias toch niet komen? Daarbij is er geen enkele profetie die daar op wijst. Uit Nazareth kan in zijn ogen geen goed komen. Het is niet onwaarschijnlijk dat Nathanaël, in tegenstelling tot de eerder geroepen discipelen, het getuigenis van Johannes de Doper niet heeft gehoord. Hij moet het doen met wat hem op dit moment wordt gezegd. Daarop afgaand kan hij geen andere conclusie trekken dan dat dit onmogelijk is. Ondanks de reactie van Nathanaël houdt Filippus vast aan dat wat hij gezegd heeft.

Hij kiest er echter niet voor een woordenstrijd te beginnen en roept hem er slechts toe op (vers 47) zichzelf van de waarheid van zijn getuigenis te overtuigen door met hem mee te gaan en te zien dat Filippus gelijk heeft. Filippus blijkt daarvan overtuigd te zijn. Nathanaël geeft Filippus het voordeel van de twijfel en gaat mee. Het is niet onmogelijk dat hij diep in zijn hart gehoopt heeft dat Filippus gelijk had. Als de Heere Jezus Nathanaël ziet komen (vers 48), blijkt dat Hij hem al kent. Hij zegt zelfs dat dit een Israëliet is in welke geen bedrog is. De Heere Jezus velt daarmee een positief oordeel over de man, die het getuigenis van Filippus niet direct kon aanvaarden. Hij is een oprecht man, die niet direct alles gelooft wat voor waar wordt verkondigd. Ondanks zijn aanvankelijke afwijzing is Nathanaël een man met een zuivere gezindheid. Deze gezindheid blijkt uit de manier hoe hij op de woorden van Jezus reageert (vers 49). Hij vraagt zich af hoe de Heere Jezus dit van hem weet. De Heere Jezus wijst hem op iets wat voor Nathanaël boven alle twijfel verheven is en dat is het feit dat hij onder een vijgenboom zat. Als de Heere Jezus dit van hem wist, zou hij ook van zijn innerlijke gesteldheid op de hoogte kunnen zijn. Het is mogelijk dat Nathanaël, volgens de gewoonte die de rabbijnen hadden, op die plek de Schrift onderzocht. Anderen zagen hem onder het dichte afhangende bladerdak van de vijgenboom niet, Jezus echter wel. Dat betekent dat Jezus de hand heeft in het feit dat Filippus Nathanaël opzoekt. De Heere Jezus is Degene, Die de leiding heeft. Voor Nathanaël is dit alles het afdoende bewijs dat Jezus de Messias is (vers 50). Filippus heeft hem de waarheid verteld. Hij belijdt daarop met overtuigende bewoordingen dat Jezus de Zoon van God is, de Koning van Israël. Nathanaël is, gezien het feit dat hij Jezus direct als Rabbi aanspreekt, bereid om Jezus te volgen. In de benamingen die Nathanaël gebruikt laat hij zien dat het Messiaanse getuigenis van de Schrift op Jezus van toepassing moet zijn. Dit hangt samen met het feit dat Jezus alwetend blijkt te zijn. Dat immers is een Goddelijke eigenschap. Dit moet dan ook Degene zijn, Die over Israël heersen zal als Koning. Uit de reactie van de Heere Jezus (vers 51) zouden we kunnen opmaken dat Hij Nathanaël verwijt dat hij nu pas in Hem gelooft. Toch hoeft dat niet zo te zijn. Het is niet onmogelijk dat de uitroep van Jezus een teken van Zijn verwondering is, omdat Nathanaël gelooft Wie Hij is. De Heere Jezus belooft hem daarop dat hij nog groter en wonderlijker dingen zal zien. Nathanaël zal getuige zijn van de vele tekenen en wonderen waarin Christus' Godheid zichtbaar wordt. Nathanaël, maar ook de anderen, worden er van verzekerd (vers 52) dat zij de hemelen geopend zullen zien boven de Zoon des mensen. 'Amen, amen', zegt de Heere Jezus letterlijk.

De uitdrukking ‘voorwaar’ is een plechtige verzekering. Zij zullen zien dat er een doorlopend contact tussen Christus en de hemel is. Nog meer dat Christus Zelf de poort tot de hemelse Vader is. Het taalgebruik van het opklimmen en neerdalen van de engelen doet denken aan de geschiedenis van Jakob in Bethel. De open hemel wijst ook op het neerdalen van de Heilige Geest in de gedaante van een duif en het spreken van God de Vader als de Heere Jezus wordt gedoopt.

TER OVERWEGING

In dit gedeelte gaat het om het vinden van de Messias en om het door Hem gevonden worden. Die twee kanten kunnen vanuit dit gedeelte worden geïllustreerd. Als je iets kwijt was en je hebt het gevonden, dan is er vreugde. Denk aan de vrouw in de gelijkenis (Luk. 15), die de penning vond die ze kwijt was. Hier vindt men Diegene over Wie Mozes en de profeten al hadden gesproken. Het is heerlijk en vreugdevol als je Hem vindt. Als je in Hem het Leven vindt. Let er op dat dit vinden staat tegen de achtergrond van de opzoekende liefde van God. Hij, Die zoekt wat verloren is. Uiteindelijk vond Filippus Nathanaël niet, maar Christus vond Nathanaël. Als een zondaar tot geloof komt, zal er dan toch zeker ook blijdschap in de hemel zijn. In dat wat wij over de Heere Jezus zeggen, moeten we goed naar de Schrift luisteren. Als we onwaarheden vertellen, kunnen we mensen in verwarring brengen. Dat zien we hier bij Nathanaël als Filippus hem vertelt dat Jezus uit Nazareth komt en de Zoon van Jozef is.

Toch weerhoudt dat de Heere niet de woorden van Filippus te zegenen. Hij weet het kromme recht te maken. Dat ontslaat ons echter niet van onze verantwoordelijkheid om het Woord recht en zuiver te laten klinken. Dit gedeelte geeft aanleiding om iets te zeggen over de alwetendheid van Christus. Nathanaël verbindt die terecht aan het Messias-zijn van de Heere Jezus. Het feit dat alles bij de Heere bekend is, kan vertroostend zijn, Hij weet van onze moeite en zorg af. Het kan echter ook onthutsend zijn, omdat Hij ons dan ook in alles doorziet. Nathanaël heeft een stil plekje om de Schrift te overdenken. Hebben wij dat stille plekje ook? Een plaats waar we ongestoord onze Bijbel kunnen lezen en bidden? De Heere wil dat zegenen. Nathanaël belijdt Wie Christus is. Meer nog en dieper dan de anderen voor hem. ‘Gij zijt de Zoon van God, Gij zijt de Koning van Israël.’ Hebben wij de Heere Jezus zo al beleden? Kunnen wij net als Nathanaël ook niet meer zonder Hem? Laten we dan in Hem geloven met het hart en Hem belijden met de mond.

GEOLOFSLEER

- Heidelbergse Catechismus, zondag 11, 12 en 13. Hier worden de namen van de Heere Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon besproken.
- Geloofsbelijdenis van Nicea: op een prachtige wijze wordt verwoord dat Christus om ons en onze zaligheid is neergekomen uit de hemel.
- Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 25. De offerdienst vindt in Christus haar vervulling.